

# HITBUZGALMI

# SZILÁNKOK

T. Zsidógimnáziumi Barátok Egy.  
Bpest. XIV. Szent Domonkos u. 10.



---

A kiadásért felelős:

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE:

Budapest, VII. Dohány-utca 57.

NÁDOR NYOMDA, BUDAPEST, VI.

Podmaniczky-utca 51

Telefon: 128-198

Nyomdáért felelős: Nádor Zoltán

---



Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE:

## S z i l á n k o k

*Munkácsi Ernő körlevele.* Dr. Munkácsi Ernő főügyész, akit a Pesti Izraelita Hitközség a főtítkári teendőkkel megbízott, körlevéllel fordult a Hitközség minden alkalmazottjához. A körlevél minden sorából kiviláglik az új főtítkár magas kultúrája és mélységese, vallásos érzülete.

Jelmondatot is választott. „Igazság és Jog” Cedek ümispot. És fogadalmat tesz, hogy minden erejével, tehetségével azon lesz, hogy a hitközség hivatott vezetői előtt tolmácsolja mindenkinek az igazságát és szószólója legyen a jognak.

Hírdeti a konzervatív irányzatot, mely összekapcsolja nagynevű elődjének munkásságával és ezt hasonló módon akarja folytatni.

Legérdekesebb és legfontosabb a körirat az a része, melyben kijelenti, nem az a célja, hogy féljenek tőle, hanem, hogy szeressék és hogy a szeretet gyakorlásában egyesüljön minden munka a hittestvérek javára.

A szép episztóla abban csendül ki: nem csak főnök, hanem testvéretek is akarok lenni. Szerető testvér, ki meghallgatja mindenkinek ügyét-baját, akinek mindenki — a legkisebbtől a legnagyobbig — elbeszélheti gondjait és arra fogok törekedni, hogy a hitközségünk vezetősége előtt szószólótok legyek.

\*

*In memoriam Eppler Sándor.* Eppler Sándorról a legszebb s a legértékesebb nekrológot Schwarcz Sándor Chevra-elöljáró és Sass Irén írták. De még ők sem említették, hogy Eppler Sándor százféle teendői mellett társadalmi kötelezettségeit is maradék nélkül teljesítette. Ő ezt közmunkának tekintette és semmit nem mulasztott. Túrhetetlen hidegben vagy melegben

gyalog elment a legmesszebb fekvő templomba szombati napon, akár a Páva-utcáig is, hogy jelen legyen valamely ünnepélyen vagy kántor-bemutatónál. Hónapokon át nehéz testi munkát végzett és bizonyára valamikor Grosszmann Frigyes orthodox ügyvéd megírja, amiket nekem beszélt, hogy néha napokon át éhezett, ha nem lehetett kapni kóser kosztot.

Társadalmi kapcsolatait mindig kihasználta a zsidóság érdekében. Sűrűn voltam nála vacsorán, mindig volt olyan vendég is, akivel valamit megbeszéltem és elintéztem. Legtöbbször Lewy Lajos igazgató-főorvossal találkoztam nála. Nehezen tudott hivatalától szabadulni, mindig késett, sohasem érkezett pontosan, mindig várni kellett a vacsorával.

\*

*Csergő Hugó* eddig is két ember munkáját végezte, de most még adminisztratív teendőkkel is kell foglalkoznia és irányítania. Nagyon is ráférne egy kis nyaralási pihenés. De mikor jut ehhez? Csergő Hugónak szintén különös tehetsége, hogy minden munkássága dacára társadalmi kötelezettségeit sem hanyagolja el.

\*

*Vértés Emil.* Megnyugtatólag hatott és örömmel vette tudomásul a közösség, hogy Vértés Emil munkát vállalt a hitközségnél. Vértés Emil tíz éven át előjárója volt a hitközségnek, vezette a gazdasági osztályt, és így tökéletesen ismeri az egész adminisztrációt. A Budapesti Nemzetközi Vásárnál végzett eredményes munkája úgyszólván nemzetközileg elismert. Mindenki tudja, és érzi, hogy amire Vértés Emil vállalkozik, azt eredményesen el is fogja végezni.

\*

*Vámos Henrik ünneplése.* Sokan vannak a megválasztottak, de kevesen a hivatottak. Ezen kevesek közé tartozik Vámos Henrik, aki komoly értelemben megfelel templomelöljárói tisztjének. Azzal kezdődik, hogy Vámos Henrik hitközségi tisztviselő fiaként született. Apja esztergomi főkántor volt, zsidó tudományokban jártas ember és Vámos Henrik már az anyatejjel szívta magába a zsidó tudást és a zsidó ügyek iránti érdeklődést. Pozsony megyében nevelkedett és tanult, ez mindent megmagyaráz. Így érthető, hogy sok hozzáértéssel kezeli temp-

lomelöljárói tisztjét a Dohány-utcai zsinagógában, ő mindig jelen van, sosem mulaszt el istentiszteletet. Két évtized előtt kezdte, eleinte a reggeli istentiszteleteknél funkcionált és szorgoskodott a frigyszekrény körül, — „mesámesz bekajdesz”.

Az idők folyamán a felekezet közössége sokféle tisztséget bízott rá: a chevranál gazdasági elöljáró, az Áhávász Réimnél alelnök adóbizottsági elnök, az Iszgyénél ellenőr, de főmunkája a templomi elöljáróság. Vámos Henrik lelkes ember, jótékony ember és jó zsidó. A zsidó ember fajsúlyát aszerint lehet megállapítani, ki miként neveli gyermekeit és úgy látom, hogy Vámos Henrik jó zsidóknak nevelte gyermekeit.

Mindez még nem magyarázza meg, hogy annyian szeretik és most rendkívüli módon ünnepezték. Ennek az a magyarázata, hogy Vámos Henrik egyéniségében sok bájos vonás van, ezért olyan népszerű, ezért fakadt ünneplése a közhangulatból és volt általános.

Vámos Henriket 70-ik születésnapja alkalmával a Dohány-utcai templom elöljárósága és közönsége meleg ünneplésben részesítette. Dr. *Hevesi Ferenc* rabbi üdvözölte a frigyszekrény előtt. Az istentisztelet után az araszobában *Molnár Gyula* elöljáró a Pesti Izraelita Hitközség elöljárósága nevében, *Lunzer Pál* vezető templom-elöljáró pedig az elöljárói testület nevében köszöntötte az ünnepeztet és nejét és átadta a templomi üdvözlés héber és magyar emléksorait. Vámos Henrik meghatva mondott köszönetet az iránta megnyilvánult meleg szeretetért. A szép ünnepséget *Wosner Mayer* rendezte, aki egy rendezői talentum.

\*

*Az Él Mole Rachmim körül.* A pesti Chevra a rabbiság kívánságára elrendelte, hogy az Él Mole recitálása közben a polgári nép ne említették. Utoljára még *Kramer Miksa* temetésén említették. A rabbiság álláspontja szerint az Él Mole ima és ima közben nem lehet helye profán népnek. — A) rabbiság döntését illő tisztelettel fogadom. Csak nem értem.

Kétség nem fér hozzá, hogy ez így helyes. Magam is helyteleníteném, ha egy orthodox hitközségben ma behoznának egy újítást és az Él Mole közben megemlítenék a polgári nevet. De a pesti Chevranál, ahol ez évtizedes gyakorlat, másrészt az ese-

tek kilencvenöt százalékában a hátramaradottak nem is tudják, mi volt az elhunyt héber neve, továbbá nemzedékek így nőttek fel és így tudják, hogy az Él Mole közben megemlíti az elhunyt polgári nevét a pesti Chevránál nem látom szükségét az új rendelkezésnek. A pesti neológ zsidó szemében nem is igazi Él Mole, ha nem említi az elhunyt polgári nevét. Miért kellett ezt eltüntetni?

Igaz, hogy az Él Mole ima, de nincs abban profanizálás, ha megemlíti közben a polgári nevet. A Miseberach is ima, mégis előfordul benne elég gyakran az Alexander név, sőt a Péter név is. De a Beer-Dow elég sűrűn fordul elő, márpedig a Beer név igenis profán név és mégsem profanizál.

\*

*Új templomjárók.* Az én kitűnő fiatal barátom sokat elmélkedett és tünődött azon, mi a teendő a mai viszonyok között és miként lehetne a mai fiatalságot megmenteni a zsidóság számára. Én a múltban vitába szálltam vele, jóakarátú vitába, tanácsot nem tudtam kiagyalni, csak arra kértem, ne akarjon reformokkal segíteni. Mert az nem használ. És hozzáfűztem, a zsidóság háromezeréves múltja reményt nyújt arra, hogy majd ösztönösen megtalálja a helyes utat. A héten kezeimbe került egy levél, mely világít a jövő útjára.

\*

*Pesti Izr. Nőegylet.* Vészi Józsefné nyitotta meg a közgyűlést. Rámutatott arra, hogy az egyetemes zsidóság érdekében minden jótékonyági intézményre hatalmas feladat hárul. A Pesti Izr. Nőegylet a múlt évben is megtalálta a segítség legmegfelelőbb módját, de részt kértek az OMZSA és Pártfogó Iroda munkájából is. A segélyreszorulók száma, — állapította meg, — ezekkel szaporodik, ezzel szemben rohamosan csökken az adakozók, illetőleg adakozni tudók száma. Mégis örömmel tapasztalja, hogy nemcsak a tehetősebbek, de a kisemberek szíve az árvák felé fordul. Az elnökasszony megemlékezett arról, — amiről a K. Cs. L. a közelmúltban írt, — hogy dr. Polgár György közbenjárására néhai Singer Rudolf végrendeletében egy bérház háromnegyed részét hagyományozta a Nőegyletre. Ezzel akarta elismerni *dr. Dénes Lajos ny. tanker. főigazgató* által

indított és a Nőegylet vezetősége által végrehajtott mozgalmat, amellyel a garanyi gyermekeknek otthont adtak.

— Nem szabad elvesztenünk a hitet és reményt, hogy felvirrad a szebb jövő — fejezte be megnyitóját Vészi Józsefné.

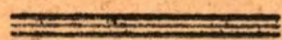
\*

*Női jótékonyág.* A mai viszonyok mellett jóleső érzéssel tapasztaljuk, hogy nőegyleteink feladatuk magaslatán állanak és vezetőségeik nemes tevékenységét az egyleti tagok elismerik és hálásan méltányolják. Az *V. kerületi nőegylet* XVIII. évi rendes közgyűlésén Fürth Margit előkelően megírt titkári jelentése felvonultatta azt a nemes szociális munkát, amelyet az Egyesület vezetősége végzett Eichbaum Mórné céltudatos irányítása mellett. — A Grünfeld Miksáné és Bloch Sándorné kitűnő vezetése mellett működő *VII. kerületi Nőegylet* ugyancsak a multkor tartotta évi közgyűlését, amelyen Újhelyi Gézáne titkárnő lelkesítően beszámolt a jótékonykodó hölgyek mindenre kiterjedő eredményes működéséről. — Tíz évvel ezelőtt alakult meg az „Etelka” zsidó ápolónőképző otthon, amelynek áldásos működése közismert. Az évforduló alkalmából a *MINOSZ* (Magyar Izraelita Nőegyletek Országos Szövetsége) XX. rendes évi közgyűlésén méltatták ennek az intézménynek fontosságát és további kiépítésének szükségességét hangoztatták. A közgyűlésen elhangzott beszédek közül nagy hatást keltettek dr. Baracs Marcellné elnökasszony buzdító szavai és Boros Ilona titkárnő precíz jelentése a *MINOSZ* működéséről.

\*

*A betegek, a gyermekek szolgálatában.* Az Ahavas Réim (Országos Felebaráti Szeretetegyesület), amely abból a célból alakult meg 43 évvel ezelőtt, hogy a közkórházakban elhelyezett zsidó vallású betegeknek rituális ételmezését lehetővé tegye, legutóbbi közgyűlésén dr. Vázsonyi János v. országgyűlési képviselő méltatta az egyesület elnökének, dr. Rosenák Miksának, valamint a nagyérdemű titkárnak, Hübsch Alfrédnak működését. Az évi jelentést egyhangúan elfogadták és tiszteletbeli tagokul megválasztották Büchler Bertalan hitközségi pénzügyi előljárót, Steiner Marcellt, a Pesti Chevra Kadisa elnökhelyettesét, és dr.

*Endrei* S. Henriket, a Chevra igazgatóját. Az évi jelentéshez szakszerűen hozzászóltak: *Molnár* Gyula előjáró, dr. *Fischer* Benjámín főrabbi, dr. *Endrei* S. Henrik, dr. *Farkas* József rabbi, dr. *Bártfai Farkas* Samu tb. ügyész és *Radó* Bernát.



Dr. KADOSA MARCEL:

## Z ú g i s k o l a

*Egy készülő könyvből.*

A mi zsidó iskolánk csak afféle zúgiskola volt, amelynek a tanítója sűrűn változott, mert a szerencsétlenek nem bírták el a szörnyű nyomorúságot, amelyben éltek. Rendszerint úgy fogadták fel őket, hogy a hitközség valamelyik értelmesebb tagja elment egyik vagy másik nagy országos vásárra, aminők a Bácskában abban az időben nizzninovgorodi méretűek voltak és ott a jó Isten a megmondhatója, miképen talált rá a nyomorúságnak egy ilyen örökbefogadott gyermekére, akit azután magával hozott tanítónak. Voltak közöttük elkracholt teológusok, kissé meghibbant széplelkek, tönkrement félművelt kereskedők, afféle betűbe fulladt keskenyvágányú Spinózák, akik mind csakhamar összeütközésbe kerültek a gyermekek szüleivel, különösen az édesapákkal. Napokat ettek szegények a családoknál, amelyekkel szemben nem tudták megőrizni a pedagógiai okokból szükséges fölényüket és csakhamar tehetetlen áldozataivá váltak a szülők gőgjének és a gyerekek vásottságának. Még most is szégyelem magamat és furdal a lelkiismeretem, ha eszembe jut a szerencsétlenek közül az, akit úgy hívtak, hogy Sámuel Salamon. Beteg volt szegény és édesanyám egy üveg forralt bort küldött neki velünk. Borzasztó, ha rá gondolok, hogy útközben, mit csináltunk ezzel az orvosságnak szánt itallal.

Ha azután így előbb-utóbb végképen elveszett egy ilyen Schlemilnek a tekintélye, akkor ment Isten hírével, vagy kidobták és kerestek újabb áldozatot.

De az eredmény még így is sokkal nagyobb volt, mint a községi iskolákban, amelyeknek a tanítványai a legelemibb írás-

olvasás tudományát is oly gyenge mértékben sajátították el, hogy amint az iskolából kikerültek, csakhamar ismét el is felejtették. Évente egyszer záróvizsgát tartottak, amelyen a községi iskolaszék kiküldöttje, Balassy főtisztelendő úr is megjelent. Ez mindig óriási izgalom volt nekünk nem csupán a rátartiság okából, hanem valószínűleg azért is, mert az eredménytől függött, hogy megmaradjon-e a külön zsidó iskola.

Stern Dávid úr volt az, aki a legtöbbet törődött az iskola-ügyekkel. Nem valami választás által reá hárult megbízatás folytán, hanem, mert ő volt az apák között a legintelligensebb. Aközé a néhány ember közé tartozott a faluban, aki újságot is járatott és rendkívül széleskörű érdeklődést tanusított a világ dolgai iránt. Vidám kedélyű szép asszony felesége volt, aki talán harminc esztendőn keresztül szült neki utódokat. Az iskolában gyermekek jöttek, gyermekek mentek, de Stern úrnak generációkon keresztül mindig voltak iskolás gyermekei, akikkel odaadó szeretettel foglalkozott. A dolgaiba való belemerülés különben is jellemző tulajdonsága volt. Ha valakivel beszélgetett, abba is úgy belemélyedt, hogy minden egyébről megfeledkezett. Szokása volt, hogy a beszélgető partnerének önfeledten csavargatta a kabátja gombját, kigombolta, begombolta, ha gyengén állt a gomb, lecsavarta, tűt, cérnát vett elő és ügyesen felvarrta anélkül, hogy tudott volna róla. Megesett vele, hogy beszélgetés közben a kezében lévő papírpénzt előbb két rétre hajtotta, azután négy részre, nyolcra, tizenhatra és akkor elkezdte apró darabkákra tépni, amíg csak konfetti nem lett belőle. Egyszer a gyerekek nagy sivalkodására kiszaladt az udvarba, ahol rémes látvány tárult elébe. Rudi fia a szecskavágóval levágta az egyik ujját, amely ott feküdt véresen a földön, míg a gyermek tébolyítóan üvöltött a fájdalomtól és a rémületől. Stern úr egy pillanatig dermedten állt a szörnyűség előtt, azután hirtelen elhatározással felkapta a gyerek vérző ujját és lélekszakadva rohant vele az orvoshoz. A gyereket otthon felejtette.

A vizsgák előtt Stern úr beható tanácskozásokat folytatott a tanítóval a siker érdekében.

— Én fogok a vizsgán kérdezni — mondotta egyszer, amikor valami okból különösen félt a balsikertől.

Ez véletlenül jobb képzettségű tanító volt, aki nem kételkedett a maga fölényében, de csak szelíden próbált ellenkezni.

— Én nem bánom Stern úr kérem, de szabadjon talán megkérdezni, ne tessék érte megharagudni: tud Ön a vizsgán kérdezni?

Stern úr szánakozóan nézett végig a nyomorúságos alakon.

— Na hallja! Ha maga tud!

De az nem tágitott:

— Ne vegye rossznéven Stern úr, de énnekem ez a mesterségem. Ha megengedné tennék fel Önnek próbára néhány kérdést.

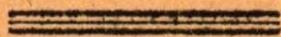
Stern úr most már mulatott a dolgon:

— Maga? Énnekem? Hahaha! Nem rossz. Nohát halljuk!

— Hát mondja kedves Stern úr, ha feldobok a levegőbe egy darab követ, miért esik az vissza a földre?

Stern úr harsányan felkacagott:

— Jóságos Isten, mekkora szamárság! Ez magának egy kérdés? Hát mit csináljon az a kő? Talán fölfelé essen?...



Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE:

## Régi írásaimból

### Beszélgetés Pollák Illéssel

Egy nagy és bölcs zsidó ember ötvenesztendős ügyvédi jubileumát a napokban ünnepelte a főváros közönsége. Pollák Illés, a legragyogóbb koponyák egyike, a kitűnő jogász, író, újságíró, filozófus, szociológus és „amit akartok” számomra valóságos élmény volt abban a két óráig tartó beszélgetésben, mely alatt szerencsés voltam a vendége lenni. A kritikusi erő a zsidóságnak mindig erős oldala volt. Ezer évvel Voltaire előtt, élt már egy voltaireánus zsidó: Chivi al Balki, kinek egyenes leszármazottja Gabirol, Spinóza, Mendelssohn, Börne, Geiger, Heine, Nordau és — velük a jubiláló Pollák Illés, aki méltó helyet foglal el ebben a díszes galériában is.

Temérdek apróbb-nagyobb, ragyogóbbnál-ragyogóbb kar-

colata, cikke, tanulmánya mellett sok nagyértékű könyve jelent meg az író Pollák Illésnek: „Erősek és gyengék” című filozófiai tanulmányai és „Lucifer tragédiája” című drámai költeménye stb.

Csodálatosnak tűnt fel előttem, hogy ez a ragyogó intellektus, ez a nemzetközi mértékkel mérve is nagy elme, miért nem szerepelt ötven esztendő pályafutása alatt a zsidó közéletben, ahol bizony, sajnos nem igen tolonganak a hozzá hasonló kvalitású emberek. Ez is volt az első kérdésem, amit a jubiláló Pollák Illésnek feltettem. Pollák Illés a következőket felelte:

— Nem hívtak. Mellőztek.

Nem firtattam tovább a dolgot és nem firtatom most sem, hogy kinek, vagy kiknek hibája az, hogy Pollák Illés úgyszólván elveszett a zsidóság számára.

Pedig, aki csak egy órát is töltött ennek a nagyszerű embernek a társaságában, hallgatta szavait, az könnyen felmérheti a veszteséget, melyet a felekezeti élettől való távolmaradása a zsidóságnak okozott. Csodálatos gazdag világ Pollák Illés gondolatvilága, mely felölel minden nagyot és szépet, amit csak a természet és az emberi elme nyújtani képes volt. Maradandóan élni fognak bennem például Darwinról mondott szavai:

— Csodálom Darwin tudósi munkálkodását és eredményeit — mondotta Pollák Illés — de mint embert nem tudom őt megérteni. Nem tudom megérteni, hogy ebben az ezer csodájú és megmagyarázhatatlan világban, sehol sem tudta felfedezni az Istent! Mily szörnyű tévedése ez a nagy tudósnak! Én magam részéről csak annyit mondhatok, hogy minden pillanatban a világ, a természet, az ember minden megnyilatkozásában mindig, mindenütt *érezem az Istent* . . .

Távozásom előtt még egyszer felvetődött közöttünk a kérdés, hogy miért is vesztette el a zsidóság eme nagy fiának hitéleti közreműködését? Pollák Illés ekkor egy bölcs ember nyugalomával és mosolyával ezt mondta:

— Nem tudom, miért nem jutottam senkinek sem eszébe, hogy ötven év után egyszerre csak felfedezzen! Tény az, hogy a közelmúltban valóban felszólítottak, hogy fogadjam el az „Omiké”-nél egy tiszteletbeli állás méltóságát . . . Nem fogadtam el . . .

Sem vád, sem panasz, sem szemrehányás nincs Pollák Illés szavaiban. Ő már túl van mindezeken... Egy nagy elme szinte földfeletti magasságából nézi a dolgokat a bölcs nyugalomával és a költő örök érdeklődésével. Elérte azt, amit az átlagfeletti ember elérni akarhat: minden emberi hiúságtól és kicsinyességtől menten, egyedül az agyában és szívében zsongó eszményeknek élni...

Pollák Illés azt mondja, hogy a világ minden megnyilvánulásában *érzi az Istent*, az újságíró pedig azt mondja, hogy akinek alkalma volt Pollák Illés szellemének rakétájában gyönyörködni... nem kevésbé *érzi az Isten hatalmát*...

---

---

## Grünberger és Sinkó

— HUMORESZK —

Csermely Gyula hagyatékából

Gyermekkoromban — nem tegnap volt —, ha csallóközi ember kereste, hol találhat felfordult világot, csak Szerdahelyre kellett, hogy menjen és már talált is. De nem olyan felfordult világot, mint teszem, hogy sámesz lett a rasekol és a rasekol vagy a chevregábbe lett a sülklopper, hanem igazán még olyanabbat, kedves híveim. Mert mi az, hogy a sámesz lett a rasekol? Csak valóraválása annak, ami a zsoltárban van: mekimij méófor dol meásposz jórim evjon, kiemeli a porból a szegényt és a küldd ide, küldd odát a szemétből... és arra is, hogy chevregábbe: lieber lett, találhatunk valami jóslatot valami szent könyvben.

Dunaszerdahelyen, mondom, sokkal olyanabb volt a felfordult világ s ha messzebb községből jött valaki, Somorjából, Galántáról, vagy Megyerről és kereste a felfordult világot, minden iskolásgyerek is adhatott neki útbaigazító felvilágosítást. — Tették bemenni a Rózsa utcába — mondták —, mingyárt jobbról van egy szabó, nyitott üzlete van az utcára, Grünberger Mózesnek hívják, és vele szemben is szabóüzlet az utcára, Sinkó János a tulajdonosa az üzletnek... ott van a felfordult világ.

Valóban ott volt. Abban az időben voltak magyar szabók

és német szabók, az utóbbiakat a parasztok zsidó szabóknak nevezték, mert hát ki járt német ruhában? a zsidó. (Az igazság kedvéért: a tisztviselők és a lateinerek is németben.) Nos, Grünberger Mózes, a tizenhárompróbás zsidó volt a magyar és Sinkó uram, a keresztény volt a német, vulgo zsidó szabó a városban s csakis őt nevezte kecskének a nép szája, míg Grünberger uramnak megadta a majszter uram titulust. S ha a cégtábla után indulva, azzal ment be Grünbergerhez egy-egy idegen: úgy-e, maga a zsidó szabó, Grünberger úr? útbaigazításul kapta, hogy dehogy is: velem szemben, Sinkó János a zsidó szabó. Vagy megfordítva: Sinkó uramhoz jött valaki: úgy-e, maga a magyar szabó, majszter úr; megkapta a cáfolatot, hogy dehogy is: velem szemben, Mózes szomszéd a magyar szabó.

— Felfordult világ! — dörmögte ilyenkor az idegen s így maradt a Rózsa-utcán a megállapítás, hogy ott valóságos felfordult világ van. A zsidó: a magyar és a magyar: a zsidó... furcsa. De felfordultsága a világnak ezzel még egyáltalán nem merült ki. Grünberger Mózesnek, a zsidónak, símára borotvált álla, aurummal borotvált álla és olyan hegyesre kipödrött bajusza volt, hogy szomszédja, egy suszter, árának is használhatta volna, míg Sinkó uram szakállal járt-kelt: morénu-szakáll van, mondták. Grünberger, a zsidó, csizmában fészített és testhez símuló, vitézkötéses nadrágban, Sinkó uram, a nemzsidó, német jáklit húzott és pantallót. Grünberger, a zsidó mindig makrapipát tartott a szájában, míg Sinkó szomszéd, a nemzsidó, hosszúszárú melámed-pipából pöfékelt.

Volt-e még valami, ami kidomborította kettőjük között a kontrasztot? Volt, kérem alássan, volt. Grünberger Mózesnek kabátja balzsebéből sohasem hiányzott a sallangos dohányzacskó, a kostök, Sinkó uram alul bekötött dretszitában tartotta a dohányját; Grünberger elvből csak szűzdohányt szítt, Sinkó János mindig csak trafikot; Grünberger bort ivott, nemcsak péntek este és szombaton, de hétköznap is, Sinkó uram meg vasárnap is csak kútvizet. Grünberger, ha egy segédje valamiben elhibázta a dolgot, olyan cifrákat káromkodott, akárcsak egy kapitulációs őrmester, Sinkó pedig, ha egy segédje későn jött be, de még akkor is, ha elszabta a kelmét, csak annyit mondott: a jó Isten áldja meg! És végül: Sinkó uramnak volt gyereke

hat is, Grünbergernek nem volt, de egy se.

Vagyis: a mai kor embere azt mondta volna, hogy Grünberger asszimiláns volt a javából.

No de hagyjuk az ő asszimiláns mivoltát: folytassuk, azaz kezdjük meg a történetet.

Téved, aki azt hiszi, hogy Sinkó és Grünberger ellenségek voltak... ah, korántsem. Testi-lelki jóbarátok voltak. Minden este együtt ültek kint a ház előtt, vagy ha esett éppen az eső, vagy hideg volt, hol Grünberger látogatott át Sinkóhoz, hol Sinkó következett be őhozzá. Szombat délután Sinkó nem dolgozott, hogy együtt töltsse el idejét Grünbergerrel, ez utóbbi viszont vasárnap délután nem dolgozott, jöllehet akkor még munkaszünet nem volt, hogy együtt lehessen barátjával, Sinkóval. Péntek délután akárhányszor megtörtént, hogy Sinkó uram átkiáltott a másikhoz: — A kapudöngető már körüljár, hagyd már abba a munkát, mingyárt sábesz lesz — és vasárnap délelőtt Grünberger visszaadta a kölcsönt: — János testvér, siess, már harangoznak misére s te még itthon vagy?!

Csak egyben nem volt meg kettejük között a paritás, tudniillik abban, hogy Sinkó uram akárhányszor a Grünberger úr szívesen látott vendége volt, szombati ricsetre és kuglira (Sólet, schöner Götterfunka, Tochter aus Elysium), húsvéti gombócra és chremzlire, pürimi kindlire vagy kapros túróslepényre svueszkor, míg Grünberger nem ehetett Sinkónál, mert vallása eltiltotta a tréflitől. No de Sinkó úr értette a módját, mint adjon revánst a komának: a péntekesti halat sokszor ő vette meg, a legkövérebbet, legszebbet, amit a halászoknál csak kaphatott. Háromkilós csukát, négykilós, ötkilós pontyot: sálesszüdre ő is evett a jóból és dicsérte az Istent és elhitte, hogy a zsidó az ő kiválasztott népe. Tórát adott neki, de diócsukát is és kocsonyázott pontyot...

Hogy emelkedett a forgalom és mind többször megtörtént, hogy hol Grünbergerhez jött be valaki: úgy-e, maga a zsidó szabó, Grünberger úr, hol Sinkóhoz jött be valaki: úgy-e, maga a magyar szabó, Sinkó úr és mindegyik ilyen esetben a szemben lévő üzletre mutatott; hogy mind többször ilyesmi történt, Sinkó uram megkérdezte a másiktól: — Mondd, rossz néven vennéd, ha én is magyar szabósághoz fognék?

— Dehogyan is venném — válaszolta ilyenkor Grünberger úr. Jut is kuncsaft, marad is, te sem vennéd éntőlem rossz néven, ha én meg zsidó szabósághoz fognék. De tudod-e komám: öreg kecskék vagyunk mi már mindketten, sértésnek ne vétessék, mondván: volna nekem egy okosabb ideám.

— Halljuk azt az okosabb ideát.

— Kolombus tojása. Társuljunk össze mi ketten és nyissunk közösen egy üzletet. Akkor te sem leszel csak zsidó szabó, hanem magyar is, én sem leszek csak magyar szabó, hanem zsidó is.

— Nagyszerű — vélekedett Sinkó úr s mingyárt be is csapott Grünberger úr kezébe. — Ez csakugyan elsőrangú idea. De tudod-e — tette hozzá és elgondolkozott — megengedi-e válásod a társulást? Te, a zsidó, a keresztény emberrel?

— Nem tudok róla, hogy nem engedi meg — felelte Grünberger úr jókedvűen. — Ábrahám is társult Abimélekkel.

— Az csak szövetkezés volt, nem üzlet. Hát csak menjünk oda a rabbihoz és kérdezzük meg.

A szerdahelyi rabbi nagy tudós és a legkomolyabb emberek egyike volt, de a hozzáintézett kérdésre kedélyesen így felelt a kettőnek:

— Maga, Grünberger Mózes, nem kóser és maga, Sinkó János úr, nem tréfli, tehát nyugodtan összetársulhatnak egymással. Csak azt kötöm ki, hogy szombaton zárva legyen az üzlet.

— Zárva lesz — ígérte meg Sinkó. — S most kérem, adjon tanácsot rabbi úr: mi legyen az új cég, Grünberger és Sinkó, vagy Sinkó és Grünberger?

— Nálam, mint zsidónál, mindig a keresztényé az elsőbbség — felelte jókedvűen a rabbi. — Tehát: Sinkó és Grünberger legyen az új cég.

Mikor kint voltak, Grünberger azt mondta: — Most menjünk el a plébános úrhoz, komám. Ha már a rabbinál voltunk, úgy illik, hogy menjünk el a plébánoshoz is.

A plébános úr kedélyes ember volt. Grünberger sajléjára, vajjon társulhat-e vele Sinkó úr, ő is hasonlóan pászkenolt, mint a rabbi. — Maga, Sinkó uram — mondta —, nem olaj és maga, kedves Grünberger úr, nem víz, tehát nyugodtan összetársulhat-

nak egymással. Csak azt kötöm ki, hogy vasárnap zárva legyen az üzlet.

— Zárva lesz — fogadkozott Grünberger. — S most kérem, adjon tanácsot, plébános úr: mi legyen az új cég, Sinkó és Grünberger, vagy Grünberger és Sinkó?

Nálam, mint keresztény embernél, mindig a zsidóé az elsőbbség — felelte derűsen a plébános. — Tehát: Grünberger és Sinkó legyen az új cég.

Mikor innen is kint voltak, ugyanegyet kérdeztek egymástól: most csaugyan, mi legyen az új cég? Így mondja a rabbi, úgy mondja a plébános... már most mi legyen?

És megint csak egyszerre mindketten: — Menjünk el a lutheránus paphoz. Mondja meg ő, hogy mi legyen a boltajtónk fölött az új cég?

A lutheránus pap pedig igazán lutheránusul válaszolt. — Sem Grünberger és Sinkó, sem Sinkó és Grünberger, hanem — a tiszteletes úr jókedvűen mosolygott —, hanem egyszerre mindkettő, barátaim. Nyissanak kétajtós üzletet: az egyik fölött ez legyen a cégtábla: Grünberger és Sinkó, magyar és német szabók, a másik fölött ez: Sinkó és Grünberger, magyar és német szabók. Aki az első táblát olvassa, úgy fogja látni, hogy Grünberger a magyar és Sinkó a német, azaz zsidó szabó, de ott lesz ám a második tábla is s ott már úgy fogja látni, hogy Sinkó a magyar és Grünberger a zsidó szabó.

Ez aztán lutheránus tanács volt, örömmel is fogadták ők ketten. Már néhány hét múlva új üzlethelyiséget nyitottak, két jókora ajtóval az utcára. Az egyik fölött ilyen cégtábla pompázott:

SINKÓ ÉS GRÜNBERGER  
magyar és német szabók

a másik fölött ilyen cégtábla díszlett:

GRÜNBERGER ÉS SINKÓ  
magyar és német szabók

Hogy mit szolt ehhez a kereskedelmi törvény? Nem ne-  
hézményezte a dolgot már csak azért sem, mert nem voltak ők  
bejegyzett kereskedők...

... Bizony szép élet volt ez akkor, abban a „felfordult”  
világban.

---

Gyöngyi László:

## Két fiu a padon

A városligeti tó környékén a friss zöldben, napsütéses ta-  
vaszi reggelen két fiú ül egy padon... Beszélgetnek. Egykorúak,  
tizennyolc év körüliek. Ezt annál is könnyebben megállapíthat-  
juk, mivel elnyútt tankönyvek hevernek mellettük a padon és  
gyakran fordul elő beszélgetésükben az érettséggel kapcsolatos  
kifejezések egész serege...

Amennyire ki lehet venni a beszédből, már túl vannak az  
írásbelin és most a szóbelire készülnek. A szóbeli, mint egy  
végső állomás, mint komoly cél szerepel a beszédjükben, a Cél,  
amely után nincs semmi más...

Az egyik — amint a beszédjéből kicseng — materialista,  
a másik inkább idealista, egyhén rajongó, amit mond, abban sok  
az elvont, elvonatkoztatott gondolat. A materialista úgynevezett  
matematikus-fizikus típus, az idealista pedig kimondottan „hu-  
manista” érzelmű.

— Érdekes dolgot olvastam — mondja a materialista. —  
Egy tudományos orvosi folyóiratban találtam. Az ember igazán  
nem hinné.

És zsebébe nyúl, kihúzza egy papírszeletet és olvasni kezd:

— Hát hinnéd, hogy az emberi test 65 százalékban víz,  
15 százalékban protein, 14 százalékban zsír, 5 százalék külön-  
féle só van benne és 1 százalék egyéb organikus termék...

— És még érdekesebb az emberi testrészek súlya. Van  
például fogalmad arról, hogy egy 63 kilós átlagember testrészei  
milyen súlyosak?

Az idealist enyhén unatkozik és a kék égre tekint, a zöld

fák levelein keresztül, a tóra néz, amelyen egy magános csónak ring és inkább arra fülel, amit egy madár csipog a fán...

— Fogalmam sincs róla... — mondja unottan.

— Ide hallgass, — mondja lelkesedve a materialista és újra olvasni kezd. — Az izmok súlya 28 kg 70 dkg, a zsír 11 kg 76 dkg, a csont 11 kg és 56 dekát nyom, 4 és fél kiló vére van ennek az embernek, a máj majdnem két kiló, az agyvelő másfél kiló, körülbelül ugyanennyi a gyomor is, a tüdő 5 grammal kevesebb, mint egy kiló, a vese már csak 30 deka, a szív is annyi, a mirigyek összesen 23 dekát nyomnak, a lép 16 deka, az összes idegek mindössze 10 dekát nyomnak és a szem, a lélek tükre, nem több, mint 27 gramm...

A materialista valósággal fellelkesült a száraz számokon és azt számolgatja, hogy vajjon stimmel-e az összeadás.

Az idealista finoman mosolyog.

— És ez, amit itt felsoroltál, szerinted már ember?

A materialista csodálkozik.

— Hát hallottad. Természetesen, hogy ember! Legfeljebb apró jelentéktelenségek maradhattak ki az összeállításból. Tudós készítette, hosszas gyakorlat és tömérdek adat alapján.

— Nem, kedves barátom — mondja az idealista —, ez egy csomó rohadó hús. Ez még nem ember! Az embert nemcsak a hús, a csontok, a zsigerek és a szervek súlyban kifejezhető tömege teszi. Még hiányzik valami az összeállításból, ami azonban abban az összeállításban nem is lehet benn, hiszen annak semmi lemérhető súlya nincs...

A materialista értetlenül bámul.

— Nem tudom, mire gondolsz... — mondja álmétkodva.

És az idealista csendesen megszólal:

— A lélekre, kedves barátom. A lélekre és mindarra, ami ezzel a súlytalan, megmérhetetlen, kianalizálhatatlan és számokban kifejezhetetlen isteni rejtéllyel áll összefüggésben. Így például a hitre is gondolok...

— Hit?... — ismétli rezignáltan a materialista. — Van?

— Van és lesz! — mondja mély meggyőződéssel az idealista. — Mert ez legalább úgy hozzátartozik az emberhez, mint a 30 dekás vese, a másfélkilós agyvelő, vagy a 27 grammos szem...